

Ingvar Carlssons okända hästkur

■ Kolumn

Lars
Jonung

Den stora devalveringen i oktober 1982, den första åtgärden vid socialdemokratin återkomst till regeringsmakten, lade grunden för det svenska 1980-talet, ett årtionde som slutade i kris. Detta är en bärande tes i min kolumn om Ingvar Carlssons memoarer i DN den 29 december. Den lockade till replik från honom och Carl Johan Åberg i DN den 4 januari. Jag välkomnar deras inlägg. De fördjupar diskussionen kring Carlssons viktiga bok.

Min anmälan av Carlssons minnen, liksom mitt svar här, vilar på det symposium jag arrangerade 1990 för att utvärdera superdevalveringen. Ett 30-tal bidrag från forskarvärlden, Riksbanken, konjunkturinstitutet, finansdepartementet och media publicerades i boken "Devalveringen 1982 - rivstarkt eller snedtändning?" - fortfarande den mest inträngande studien av devalveringen.

SYMPOSIET VISADE följande. För det första, nedskrivningen av kronans värde med 16 procent var troligen onödig, i varje fall för stor. För det andra, devalveringen hade de förväntade positiva effekterna på exporten. För det tredje, devalveringen fick inte den eftervärd den krävde för att bli framgångsrik på sikt. Den ekonomiska politiken efter 1982 överförde inte resurser från den skyddade sektorn till exportindustrin. Därmed konserverade devalveringen industristrukturen - i stället för att omvandla den. Och därmed bidrog devalveringen till att dämpa Sveriges tillväxt jämfört med vår omvärld under 1980-talet.

För det fjärde, devalveringens politiska ekonomi förklarar varför Olof Palme och Kjell-Olof Feldt först rivstarkade med jättedevalveringen och sedan försummade dess eftervärd. Korrekt eftervärd hade nämligen tvingat dem till impopulära finanspolitiska åtgärningar. Som en deltagare vid symposiet noterade: "socialdemokraterna valde devalveringen just för att undvika den typ av politisk anpassning som krävdes för att den skulle lyckas". I korthet, devalveringen blev både en rivstarkt och en snedtändning.

Med dessa forskningsresultat, tveksamma till rivstarken, är det lätt att svara på de fyra invändningar som Carlsson tar upp. Han börjar med att påpeka att "alla kurvor visade fel" vid regeringsskiftet 1982. Det är i sig riktigt - men det är inte ett övertygande argument för en offensiv devalvering med målet att undervärdera kronan - ett tidigare oprovat recept.

ETT SKÅL ÄR ATT den borgerliga regeringen redan hade vidtagit en rad åtgärder för att hantera lågkonjunkturen. Kronan devalverades i augusti 1981, delvis som följd av den rapport som den socialdemokratiske krisgruppen under Ingvar Carlsson lagt fram på våren. När den dåvarande riksbankschefen Lars Wohlin läste rapporten, drog han slutsatsen att den skulle leda till devalvering - förr eller senare. Wohlin, som såg ett behov av kostnadsjustering, valde att förekomma. Den borgerliga regeringen kombinerade denna devalvering med ett sparprogram, det vill säga med finanspolitisk åtgärning.

Wohlins reaktion visar att Åbergs påstående att krisgruppen pekade mot en appreciering -motsatsen till en devalvering - är missvisande. På lång sikt var en uppskrivning av kronan en möjlig väg, men på kort sikt krävdes en devalvering för att nå krisgruppens mål att stärka industrins konkurrenskraft.

DEN NYA S-REGERINGEN 1982 uppträdde som en otålig läkare som just tar över ansvaret för en svårt sjuk patient. Doktorn satsar omedelbart på en för vetenskapen tidigare okänd hästkur, utan att invänta effekten av tidigare medicinering. Och försummar sedan eftervården.

Carlssons andra invändning är att jag "påstår att den socialdemokratiska devalveringspolitiken var ett sätt att påverka och manipulera väljarna." Så säger faktiskt den dåvarande finansministern Feldt öppet i sin bok: "Vi hade bara tre år på oss, fram till valet 1985, att visa vad socialdemokratisk politik dög till... Den "offensiva" devalveringen gav oss en sådan chans."

Carlssons tredje invändning är att jag förbigår hans "huvudtes" att det var avregleringen som drev fram krisen och inte svag finanspolitik. Visst var det så, det är vi eniga om, men avregleringens negativa effekter kunde ha dämpats med stramare finanspolitik. Finanspolitiken borde dessutom ha gjorts stram den minut kronan skrevs ned 1982, långt före avregleringen 1985. I stället användes devalveringen som argument för att uppfylla ett antal expansiva valöften.

Carlssons sista invändning gäller min syn på hans kunskaper om svensk ekonomi. När han skrev sina memoarer fanns ett facit för hela 1980-talet. Tyvärr utnyttjar han det selektivt när han låter de allvarliga problemen börja med krisen 1989 - efter valet 1988. Det gjorde det förvisso för Carlsson som statsminister, men jag önskar att Carlsson som memoarförfattare hade valt ett längre perspektiv.

Kanske insåg Carlsson under sitt memoarskrivande att en mer öppen inställning till superdevalveringen, framförallt till bristen på eftervärd, vore liktydigt med att säga att den socialdemokratiska politiken under hela - inte bara halva - 1980-talet var kantad av misslyckanden?

VISST ÄR DET LÄTT att vara efterklok när det gäller devalveringen. Men några röster bland ekonomerna varnade faktiskt för "riskfylld expansionistisk politik". På DN Debatt 9/9 1982, strax före valet, skrev Lars Calmfors, Hans Tson Söderström och undertecknad: "Om det visar sig vara politiskt självmord att gå till val på en ansvarfull och långsiktig ekonomisk politik, kommer vår framtid att präglas av antingen ekonomiska kriser eller politiska svek". Vi fick fel i vår dyst-ra prognos över 1980-talet. Årtiondet slutade med såväl ekonomiska kriser som politiska svek.

Lars Jonung är professor, forskare vid EU- kommissionen och fristående kolumnist i Dagens Nyheter